

Jānis Taukačs: Detektīvs

Jānis Taukačs
zvērīnāts advokāts

Foto: LETA

<https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-taukacs-detektivs.d?id=51539521>

Ofšori, dārgas mašīnas, nozagtas preces, skaidra nauda, PVN vai algas nodokļu shēmas. Varētu domāt, ka runa ir par kārtējo Grišama trilleri, taču viss ir daudz prozaiskāk. Visus šos gadījumus vieno trauksmes cēlēji, kas par nekārtībām uzņēmumā paziņojuši akcionāram.

Diez vai šai tendencei pie vainas ir jaunais likums, kas paredz aizsargāt trauksmes cēlējus, jo šāda ziņošanas tendence sākās vēl pirms likuma pieņemšanas. Otrs tipisks gadījums, kad uzņēmumā mēdz atrast nekārtības ar nodokļiem, – kad uzņēmuma pircējs veic potenciālā pirkuma pārbaudi.

Tālāk trillera cienīgais sižets turpinās. Akcionārs vai pircējs ir panikā. Ko darīt, kam ziņot vai neziņot? VID, nodokļu policijai, Znotiņai? Vērsties tiesā pret vainīgajiem? Parasti šādos gadījumos akcionārs vai pircējs nolīgst advokātus vai Lielā četrnieka, tā

sauktā "Forensic" (iekšējās izmeklēšanas), speciālistus, vai, visticamāk, abus, lai strādā komandā. Kāda atšķirība? Viens konstatē pārkāpumus un mēģina atrast pierādījumus, bet otrs visbiežāk mēģina saprast un aprēķināt uzņēmumam nodarīto skādi. Tad parasti abi kopā sagatavo klientam stratēģiju – ko tad ar šiem savāktajiem dokumentiem un informāciju tālāk darīt?

Tālāk kino cienīgs sižets turpinās ar speciālu programmatūru palīdzību (kuru, starp citu, mēdz izmantot arī dažas valsts iestādes), ar kuru iespējams ar t.s. atslēgas vārdiem meklēt pierādījumus e-pasta vēstulēs un dokumentos attiecīgo darbinieku datoros un serveros, ja vien pēkšņi datora cietais disks vai, vēl trakāk, serveris nav noklājies. Tādējādi iespējams kopā ar klientu sagatavot stratēģiju gan izrādei, ko sauc "darbinieku intervijas", gan arī tam, kā visu šmuci vislabāk sakārtot.

Advokāti šādos gadījumos tīri labi noder, jo lielajos birojos nodokļu advokāti veido komandas, sadarbojoties ar krimināltiesību, naudas atmazgāšanas novēršanas tiesību, komerciesību, darba tiesību u. c. advokātiem. Viņu vidū pat mēdz būt bijušie policijas un prokuratūras darbinieki, kas šādos gadījumos var palīdzēt, piemēram, ar korektu valdes u. c. negodīgo darbinieku datoru un dokumentu pārņemšanas stratēģiju. Tās mēdz būt rūpīgi izplānotas biroja vadības pārņemšanas operācijas, veicot virkni interviju vienlaikus. Protams, klienti vairumā gadījumu arī satraucas par diskrētumu, pēc iespējas cenšoties ar visiem par visu vienoties, visus nesamaksātos nodokļus korekti samaksāt, ofšorus vai nodokļu shēmas slēgt.

Dažreiz skāde uzņēmumam nodarīta tik liela, ka zaudējumus atgūt vairs nav iespējams. Tad bieži vien var nākties tomēr vērsties policijā, vismaz nodokļu apsvērumu dēļ. Vēl trakāk, advokātiem, auditoriem, grāmatvežiem u. c. konsultantiem bieži vien pat ir pienākums ziņot VID un naudas atmazgāšanas uzraugam par klientu "melnajām" nodokļu shēmām (lūdzu nejaukt ar likumīgu nodokļu strukturēšanu). Tālāk no VID viss var nonākt nodokļu policijā, jo šobrīd sliekšnis, kad iespējams uzsākt kriminālprocesu, ir samērā zems – nodokļos nenomaksāti 21 500 eiro. Parasti praksē tomēr kriminālprocesu ierosina, ja ir konstatējama ļaunprātīga izvairīšanās no nodokļiem, nevis kļūda vai likuma interpretācija. Iespējamās sankcijas? Līdz pat uzņēmuma slēgšanai.

Saistībā ar ziņošanu VID ar jaunā gada 1. janvāri gaidāms vēl viens jaunums. Nodokļu konsultantiem, tostarp auditoriem un grāmatvežiem, būs jāziņo VID par agresīviem (kaut arī legāliem) pārrobežu nodokļu plānošanas padomiem. Šī prasība neattieksies

uz advokātiem, jo uz viņiem attiecas klienta un advokāta informācijas noslēpums, bet šādos gadījumos pienākums pāries uz advokāta klientu. Jau virknē ES valstu šīs prasības ir ieviestas. Sliktā ziņa ir tā, ka jau sen (kopš attiecīgās ES direktīvas pieņemšanas) zināms, ka ziņošanas pienākums attieksies uz jau kopš 2018. gada jūnija sniegtajiem padomiem. Otra sliktā ziņa ir tā, ka visā ES joprojām nav vienotas izpratnes par precīziem kritērijiem, kas tad īsti tiks uzskatīti par agresīvu plānošanu. Sodi arī ES ir samērā atšķirīgi (no pāris tūkstošiem līdz vairākiem miljoniem). Direktīvā gan uzsvērts, ka tās mērķis nav sodīt konsultāciju saņēmējus, bet gan pēc iespējas ātrāk novērst likumos tos caurumus, kurus naski pamanījuši konsultanti.

Jaunais trauksmes celšanas likums nāk tieši laikā – kad sākušās minētās tendences. Likums paredz uzņēmumiem, kuros strādā vismaz 50 darbinieku, ieviest trauksmes cēlēju aizsardzības sistēmu. Ja atceramies, arī pasaulē lielākie nodokļu skandāli bieži vien radušies, pateicoties šādiem informatoriem.

Ko darīt akcionāriem, lai nerastos situācijas, par kurām būtu jāziņo attiecīgajām iestādēm? Ātrā atbilde ir – jāievieš attiecīgās trauksmes celšanas, darījumu ar skaidru naudu, AML, piegādātāju izvērtēšanas, iekšējās kontroles u. c. procedūras, jāveic darbinieku apmācības, t.i., jādara pēc iespējas viss, lai būtu iespējams demonstrēt, ka uzņēmums rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks. Šādos sarežģītos jautājumos gan parasti ātro atbilžu nav, jo, arī korekti ieviešot visas vajadzīgās procedūras, protams, paliek cilvēciskais faktors. Tomēr tad riski kādā rītā pamosties pie darbinieku sasistas siles būs samazināti, cik vien tas saprātīgi iespējams.